

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

ОРІЄНТОВНИЙ КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ уроку	Тема уроку	Дата	Сторінка
ЛЮДИНА І НАВКОЛИШНІЙ СВІТ			
Людина — частина природи і суспільства			
1.	Природа — частина навколишнього світу.		5
2.	Людина — частина природи.		7
3.	Людина — частина суспільства.		11
Дослідження довкілля			
4.	Навіщо досліджувати природу.		14
5.	Джерела інформації про природу.		16
6.	Джерела інформації про природу.		18
Як людина пізнає природу			
7.	Методи дослідження природи.		20
8.	Обладнання для вивчення природи.		23
9.	Підсумок по темі «Людина і навколишній світ».		28
МІЙ КЛАС, МОЯ ШКОЛА			
Я у школі			
10.	Школа. Правила шкільного розпорядку.		31
11.	Історія рідної школи. Збереження традицій.		33
12.	Ставлення до інших. Людські чесноти.		35
Дружний клас			
13.	Вчимося діяти разом.		37
14.	Ефективне спілкування. Уміння слухати. Запобігання конфліктам.		39
15.	Вчимося бути толерантними. Підсумок по темі «Мій клас, моя школа».		41
ЯК ДОСЯГТИ УСПІХУ В ЖИТТІ			
Я расту і розвиваюсь			
16.	Показники здоров'я і розвитку дитини.		43
17.	Здоровий спосіб життя.		46
18.	Емоції, настрої, почуття.		49
Характер людини			
19.	Зовнішність і краса людини.		51
20.	Риси характеру людини.		53
21.	Пізнаємо себе.		55
Навчання як складова життєвого успіху			
22.	Уміння вчитися. Тренування пам'яті та уваги.		57
23.	Уміння вчитися. Планування робочого часу. Підсумок по темі «Як досягти успіху в житті».		59
НЕЖИВА ПРИРОДА			
У світі тіл і речовин			
24.	Тіла і речовини.		61
25.	Властивості твердих тіл, рідин і газів.		65
26.	Різноманітність речовин та їх використання людиною.		68

Вода			
27.	Вода у природі.		72
28.	Стани води. Колообіг води у природі.		75
29.	Розчинні і нерозчинні у воді речовини. Очищення води.		80
30.	Значення води в природі і житті людини. Охорона води.		84
31.	Підсумок по темі «Вода».		88
Повітря			
32.	Повітря, його властивості та склад.		90
33.	Значення повітря в природі та житті людини.		94
34.	Охорона повітря від забруднення.		97
35.	Підсумок по темі «Повітря».		100
Гірські породи. Корисні копалини			
36.	Гірські породи.		102
37.	Корисні копалини, їх види.		106
38.	Добування і економне використання корисних копалин.		110
Ґрунт			
39.	Склад ґрунту.		113
40.	Ґрунти потребують охорони.		116
41.	Значення ґрунту в природі і житті людини.		119
42.	Підсумок по темі «Гірські породи. Корисні копалини. Ґрунт».		121
МОЯ РОДИНА, МІЙ ДІМ			
Дружна родина			
43.	Сім'я. Історія роду.		123
44.	Економіка сім'ї.		126
45.	Родинні стосунки.		128
Безпечний дім			
46.	Правила користування джерелами водопостачання.		131
47.	Пожежна безпека.		133
48.	Правила користування газовою плитою.		137
49.	Ризики вживання шкідливих речовин. Підсумок по темі «Моя родина, мій дім».		139

Людина і навколишній світ
ЛЮДИНА — ЧАСТИНА ПРИРОДИ І СУСПІЛЬСТВА
УРОК 1

Дата

Клас

Додатковий

матеріал до уроку

Тема. Природа — частина навколишнього світу.

Мета. Узагальнити знання про природу, взаємозв'язки між живою і неживою природою, явища природи; формувати уявлення про тіла природи; удосконалювати вміння розрізняти тіла неживої і живої природи; розвивати мислення, мову, спостережливість, інтерес до дослідження природи; виховувати бережливе ставлення до природи.

Результати навчання.

- ✓ Учні розрізняють тіла неживої і живої природи;
- ✓ пояснюють зв'язки між живою і неживою природою;
- ✓ наводять приклади явищ природи.

Обладнання: таблиці, ілюстративний матеріал, презентація.

Методичні рекомендації

I. Організація класу до уроку. Ранкова зустріч.

1. Вправа в колі «Я рада/радий тебе бачити».
2. Пригадування правил взаємодії на уроці.
3. Інформаційне повідомлення. (*Ознайомити учнів, як працювати з підручником «Я досліджую світ» і робочим зошитом.*)

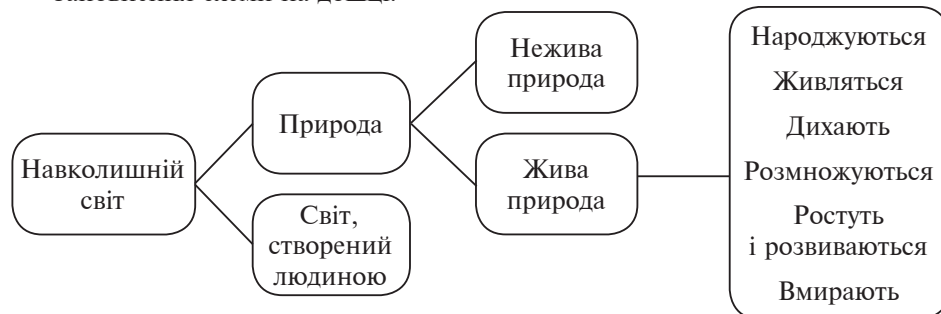
II. Повідомлення теми і мети уроку.

III. Вивчення, узагальнення, закріплення нового матеріалу.

1. Обговорення питань (*з метою актуалізації опорних знань про природу*).

— Розгляньте малюнок у підручнику на с. 4, на таблиці, слайді. Пригадайте, що таке навколишній світ. Що належить до природи? Якою природа буває? За якими ознаками об'єкти живої природи відрізняються від неживої?

Заповнення схеми на дошці.

2. Інформаційне повідомлення. (*Формувати уявлення про тіла природи.*)

— Якщо ви поглянете довкола, то побачите, що вас оточують люди, об'єкти природи, речі, створені людиною. Світ довкола вас — це навколишній світ, довкілля. Все, що не створено людиною, належить до природи. Природа є частиною навколишнього світу. Будь-який об'єкт природи називають тілом. Природне довкілля утворене тілами неживої і живої природи. Тіла живої природи називають організмами, або істотами. На відміну від тіл неживої природи, істоти народжуються, дихають, живляться, ростуть і розвиваються, розмножуються і вмирають.

3. Робота в парах. (*Вчитись наводити приклади різноманітних організмів, виділяти спільні й відмінні ознаки.*)

— Наведіть приклади різноманітних організмів. Чим вони відрізняються? Що між ними спільного? Обговоріть, що їм потрібно для життя.

Висновок. Організми дуже різноманітні. Це рослини, тварини, гриби, люди і бактерії. Вони відрізняються за зовнішнім виглядом, формою тіла, забарв-

ленням, розмірами та іншими ознаками. Спільними є ознаки, за якими вони відрізняються від тіл неживої природи. Для життя їм потрібне сонячне світло й тепло, повітря, поживні речовини.

4. Робота в зошиті (с. 3). *(Удосконалювати вміння розрізняти об'єкти неживої і живої природи.)*

5. Проведення дослідження. *(Вчитись розрізняти тіла неживої і живої природи та встановлювати зв'язки між ними.)*

— Пригадайте і назвіть, які тіла неживої природи та які організми траплялись вам дорогою до школи. Які зв'язки є між ними? Чи можливе існування тіл живої природи без неживої?

Фізкультхвилинка.

6. Робота з підручником (с. 5). *(Удосконалювати вміння встановлювати зв'язки між природними тілами.)*

— Прочитайте перший абзац на с. 5 і розгляньте малюнки. Розкажіть про зв'язки між зображеними природними тілами. На яких малюнках наведено приклади зв'язків між живою і неживою природою, між різними тваринами, між рослинами і тваринами?

Висновок. У природі все взаємопов'язано. Існують зв'язки між неживою і живою природою, рослинами і тваринами, різними тваринами.

7. Колективне виконання завд. 2 у робочому зошиті *(з метою актуалізації знань про явища природи).*

— Наведіть приклади явищ природи.

Висновок. Зміни, що відбуваються у природі, називають явищами природи. День змінює ніч, осінь — літо, змінюються положення Сонця на небосхилі, погода, вигляд Місяця на небі, життя рослин і тварин. Явища природи, пов'язані зі змінами пір року, називають сезонними.

8. Робота в групах (с. 5 підручника). *(Вчитись наводити приклади явищ природи.)*

— Складіть перелік сезонних явищ, які відбуваються у неживій та живій природі: *1 група* — восени; *2 група* — взимку, *3 група* — навесні, *4 група* — влітку. Опишіть їх. Поділіться одне з одним своїми враженнями від цих явищ.

9. Робота з підручником (с. 5).

— Прочитайте діалог Наталочки і Дмитрика. Про що дізнався Дмитрик? Розкажіть про явище природи, яке вам доводилося спостерігати під час літніх канікул.

10. Колективне обговорення питань *(з метою виховання бережливого ставлення до природи).*

— Розгляньте малюнки на слайдах, ілюстраціях, таблиці. Як змінюється природа під впливом діяльності людини? Що слід робити, аби господарська діяльність людини не шкодила природі?

Висновок. Природне довкілля змінюється внаслідок діяльності людей. Люди повинні розумно використовувати природні багатства, примножувати їх, охороняти природу.

IV. Підсумок уроку.

1. Гра «Хто найуважніший».

Учитель зачитує слова (або учні самі читають їх на дошці, слайді). Учні називають зайве слово у кожному рядку.

- Береза, робот, миша, хмара, мухомор.
- Горобець, щука, сонце, кульбаба, дуб.
- Яблуна, місяць, сніжинка, вода, ґрунт.

2. Продовжити речення.

«Я знаю п'ять тіл (неживої/живої природи)»; «Я знаю п'ять явищ природи...»; «На уроці мені сподобалось...».

V. Домашнє завдання.

Опрацювати статті на с. 4–6 підручника.

УРОК 2

Дата

Клас

Додатковий

матеріал до уроку

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Тема. Людина — частина природи.

Мета. Розширити знання учнів про людину як частину природи; формувати вміння виділяти спільні й відмінні ознаки людини з іншими живими організмами; розвивати мислення, мову, інтерес до пізнання природи.

Результати навчання.

- ✓ Учні називають спільні й відмінні ознаки людини з іншими живими організмами;
- ✓ доводять, що людина — це частина живої природи.

Обладнання: підручник, робочий зошит, ілюстрації, таблиці, презентація, мікрофон.

Методичні рекомендації

I. Організаційний момент. Ранкова зустріч.

1. Вправа «Знайомство».

Продовжити фразу: «Цього літа я навчилась/навчився...».

2. Нагадування правил спільної роботи/взаємодії в класі.

II. Повторення вивченого матеріалу.

1. Вправа «Мікрофон».

— Що називають навколишнім світом? Що належить до природи? Що називають тілом? На які групи поділяють тіла природи? Що називають природним явищем?

2. Завдання.

— Прочитайте на дошці (слайді) перелік слів, які позначають назву тіл. Розподіліть їх на дві групи. Поясніть свої дії.

Слова: Сонце, соняшник, павук, Місяць, горобець, дуб, крапля води, підсніжник, хмара, кабан, кубик льоду, заєць, кінь, верба, камінь, грудка землі.

3. Тест.

1. Що не належить до неживої природи?

- а) Калина
- б) Калюжа
- в) Камінь

2. Укажи тіло, що не належить до живої природи.

- а) Собака
- б) Сонце
- в) Соняшник

3. Що не належить до природи?

- а) Зоря
- б) Зозуля
- в) Робот

4. У якому рядку перераховано тільки істоти?

- а) Дуб, ґрунт, мухомор
- б) Місяць, хмара, роса
- в) Метелик, кульбаба, дятел

5. Знайди хибне твердження.

- а) Організми не можуть існувати без неживої природи.
- б) Між Сонцем і рослинами існує зв'язок.
- в) Між повітрям і тваринами немає зв'язку.

6. Укажи осіннє явище в неживій природі.

- а) Затяжний дощ.
- б) Відліт лелек у вирій.
- в) Листопад.

7. У якому рядку перераховано тільки явища?

- а) Пожовтіння листя на деревах, снігопад, зміна дня і ночі.
- б) Утворення інею, хмара, дощ.
- в) Сніжинка, каміння, рух Землі навколо Сонця.

8. Укажи зміну у природі, що викликана діяльністю людини.
- а) Рух Землі навколо своєї осі.
 - б) Перетворення озера в болото через забруднення води.
 - в) Утворення тіні дерева.
9. Запиши, як називаються явища, які відбуваються у певну пору року.

10. Заверши речення. Рослини — живі істоти, тому що _____.

— Перевірте та оцініть свої відповіді. Кожна правильна відповідь — 1 бал, останні два запитання — по 2 бали. Позначте смайликом, чи задоволені ви своїм результатом.

III. Повідомлення теми і мети уроку.

1. Відгадування загадки.

Хто ранком ходить на чотирьох ногах, удень — на двох, а ввечері — на трьох?
— Поясни свої міркування.

IV. Вивчення, узагальнення, закріплення нового матеріалу.

1. Колективне обговорення питань і заповнення на дошці (слайді) схеми (з метою формування вміння знаходити спільні ознаки між людиною та іншими істотами, доводити свою думку).

— Чому кажуть, що людина — частина природи? До якої природи належить людина? Доведіть. Чим схожа людина з іншими організмами — рослинами, тваринами, грибами? З якою групою організмів (рослинами, тваринами чи грибами) людина має найбільше спільних ознак?

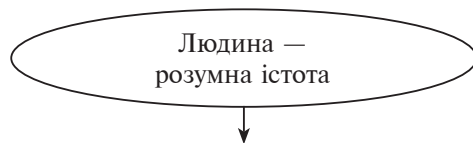
Висновок. Людина — частина живої природи. Вона народжується, дихає, живиться, росте, дає потомство і помирає. Як і іншим організмам, для життя їй потрібні сонячне світло й тепло, повітря, вода, поживні речовини. Найбільше спільних ознак людина має з тваринами. Як і у тварин, у неї є голова, тулуб і кінцівки. Росте людина тільки до певного віку. Вона здатна активно рухатись — переміщуватись у просторі. Живиться людина, як і тварини, готовими поживними речовинами, споживаючи рослинну і тваринну їжу.

2. Робота з підручником в парах (с. 7). (З'ясувати, з якою групою тварин людина має найбільше спільних ознак.)

Висновок. У людини і у звірів є найбільше спільних ознак. Зокрема, на тілі людини росте волосся, вона народжує і вигодовує своїх дитинчат молоком. Добре розвинуті органи чуття — очі, вуха, ніс, органи смаку і дотику.

3. Вправа «Мозковий штурм» (з метою визначення відмінностей людини від інших істот).

— Чим людина відрізняється від інших істот?

- Мислить (обдумує, міркує) — аналізує інформацію про навколишній світ, порівнює, встановлює взаємозв'язки, робить висновки.
- Працює — постійно створює щось таке, чого не було в природі.
- Спілкується з іншими за допомогою мови.
- Уявляє.
- Взаємодіє з іншими людьми.

4. Інформаційне повідомлення. (Розширити й узагальнити знання про відмінності людей.)

— Людина відрізняється від інших організмів зовнішнім виглядом. Для неї характерне прямоходіння, добре розвинуті руки, завдяки яким можливе виконання різних трудових операцій. Що ви вмієте робити руками? (*Ліпити, малювати, писати і т. д.*)

Людина — розумна істота. У неї добре розвинутий мозок. Вона не тільки сприймає інформацію про навколишній світ, запам'ятовує її, а й обдумує (мислить). Мислення людей відрізняється від мислення деяких кмітливих тварин тим, що може бути не пов'язане з конкретними тілами і явищами, обставинами, ситуацією, які вони спостерігають. Завдяки мисленню людина може передбачити події і діяти свідомо.

На відміну від тварин, які спілкуються за допомогою жестів, поз і звуків, засобом спілкування у людей є мова. Люди вміють усно і на письмі викладати свої думки. Словом вони передають одне одному свої знання, побажання, переживання, досвід.

Люди взаємодіють між собою, співчують одне одному, насолоджуються красою і радіють, допомагають при потребі, разом працюють для вирішення тих чи інших проблем. Наприклад, разом діють, щоб зберегти нашу планету, подолати хвороби, припинити війни.

Людина працює, постійно створюючи щось таке, чого ніколи не було в природі: будує житла і дороги, виготовляє меблі, готує їжу, шиє одяг. Все це людині потрібне для задоволення своїх природних потреб, комфортного життя.

Висновок. Людина відрізняється від інших істот зовнішнім виглядом, мисленням, уявою, мовою, працею, взаємодією з іншими людьми.

5. Робота в зошиті. (Закріпити знання.)

Виконання завд. 1 (с. 4).

Фізкультхвилинка.

6. Розв'язання проблемного завдання.

— Розгляньте малюнки на слайді, таблиці, у підручнику. Серед тварин багато кмітливих істот, деякі з них також будують дивовижні житла, яких раніше не було в природі. Навіщо тварини будують житла? Чим відрізняються житла тварин і людей?

7. Робота з підручником у групах (с. 7). (З'ясувати, з яких матеріалів створюють житла люди і тварини.)

— Житла, які будують тварини, потрібні їм на випадок негоди, і для захисту від хижаків, і щоб вивести потомство, і щоб десь перепочити, і для зимової сплячки, і для запасів їжі.

Тварини створюють свої житла з природних матеріалів. Зокрема, птахи будують гнізда з гілок і трави. Мурахи будують свій мурашник із землі, листя, хвої, гілочок. Оси ліплять гніздо з трухлявої деревини. Змішуючи її зі слиною,

вони роблять тонкі, як папір, міцні і легкі соти. Борсуки будують нори в землі, вистилаючи їх листям, травою, мохом.

Риють нори в землі й миші, лисиці. Бобри будують хатки зі стовбурів і гілок дерев, ховаючи свій вхід під водою. Кулеподібні гнізда з дрібних гілочок, стебел трав споруджують білки.

Висновок. На відміну від тварин, люди для будівництва житла використовують не тільки природні матеріали (камінь, деревину), а й створюють нові матеріали, яких не було в природі, наприклад цеглу, залізобетон, скло, пластмасу.

8. Робота з підручником в парах (с. 8). *(З'ясувати призначення винаходів людини. Чи потрібні людські винаходи тваринам?)*

9. Інформаційне повідомлення. *(Розширити й узагальнити знання про відмінність людської праці від дії тварин.)*

— Тварини можуть виконувати різні дії, пов'язані не тільки з будівництвом жител, а й із добуванням їжі. Наприклад, вовки полюють на оленів, або білки збирають і сушать на гілках дерев гриби на зиму.

Дії тварин є пристосуванням організмів до умов навколишнього середовища і завжди пов'язані із задоволенням їхніх природних потреб — у їжі, захисті від ворогів, розмноженні, догляді за потомством.

Людська праця пов'язана не тільки із задоволенням природних потреб, а й духовних. Людина створює речі, які покращують якість її життя (холодильники, лампи, пральні машини, автомобілі тощо), а також створює духовні цінності — пише книги і музику, створює картини й скульптури, придумує нові танці, вивчає природу, щоб розкрити її таємниці.

Постійно винаходити і створювати щось нове людина може завдяки своїй уяві. Ми можемо уявити собі те, чого немає перед нами. Не виходячи з кімнати, ми можемо уявити підводний світ океану та зоряне небо, розглядаючи глобус, можемо подорожувати по планеті. Читаючи книгу, ми уявляємо собі її героїв та їхні вчинки. За допомогою уяви можемо подорожувати в минуле і майбутнє. Без уяви неможливо щось створити нове, чого раніше не було.

Людина завжди уявляє, що вона хоче зробити і як. Наприклад, який будинок хоче побудувати, які матеріали їй потрібні для цього, що за чим потрібно робити.

Людська праця пов'язана зі створенням знарядь праці.

— Які знаряддя праці потрібні людям для письма, будівництва, пошиття одягу?

Висновок. Праця людей усвідомлена, спланована, пов'язана із задоволенням природних і духовних потреб, створенням комфортних умов життя, знарядь праці.

10. Робота в зошиті. *(Закріпити знання.)*

Виконати завд. 2, 3 (с. 4).

11. Робота з підручником (завд. на с. 8).

— Пригадайте місце, де ви колись були і почувалися найкраще. Заплющте очі й здійсніть туди уявну подорож. Що ви бачите? Що чуєте? Які запахи відчуваєте? По черзі розкажіть про свої враження під час цієї «подорожі».

V. Підсумок уроку.

1. Продовжити речення.

«На уроці я дізнався/дізналася...»; «Людина — частина живої природи, тому що...»; «Людина відрізняється від інших живих організмів тим, що...»; «На уроці мені сподобалось...».

2. Прощання.

— Скажіть разом: «Будьмо сильними! Будьмо здоровими! Будьмо розумними!». Привітайте одне одного оплесками.

VI. Домашнє завдання.

Опрацювати статті на с. 7–8.

УРОК 3

Дата

Клас

Додатковий

матеріал до уроку

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Тема. Людина — частина суспільства.

Мета. Поглибити знання учнів про те, що людина є частиною суспільства; розвивати мислення і мову; спонукати до обміну думками; виховувати бажання здійснювати корисні для суспільства справи.

Результати навчання.

- ✓ Учні розповідають, що таке суспільство;
- ✓ пояснюють, чому люди в суспільстві залежать одне від одного; наводять приклади залежності;
- ✓ називають корисні для суспільства справи, які можуть виконувати учні;
- ✓ доводять, що стати людиною можна тільки в суспільстві.

Обладнання: таблиці, ілюстрації, підручник, робочий зошит, презентація, мікрофон.

Методичні рекомендації

I. Організаційний момент. Ранкова зустріч.

1. Інтерв'ю: «Ким за професією ви мрієте бути?»
2. Повторення правил взаємодії у класі.

II. Повторення вивченого матеріалу.

Вправа «Мікрофон».

- Пригадайте, що вивчали на минулому уроці.
- Що спільного між людиною та іншими організмами?
- Що відмінного?

III. Повідомлення теми і завдань уроку.

IV. Вивчення, узагальнення, закріплення нового матеріалу.

1. Вправа «Мозковий штурм» (з метою актуалізації опорних знань про суспільство).
 - Що таке суспільство?
2. Обговорення питання.
 - Чи вважаєте ви себе частиною суспільства? Поясніть, чому.
3. Інформаційне повідомлення. (Узагальнити знання про суспільство.)

— Вам уже відомо, що людина — особлива істота, яка живе серед людей.

Будучи частиною природи, вона водночас є і членом суспільства.

Суспільство — це всі люди Землі. Суспільством називають також єдність різноманітних людських спільнот. Спільноти — це групи людей, які мають багато спільного: інтереси і потреби, певні стосунки й взаємодії, залежність одне від одного тощо. Отже, суспільством називають також об'єднання людей, що взаємодіють між собою і залежать одне від одного. Кожна людина є частиною своєї сім'ї, належить до певного народу, є членом громади свого міста чи села, громадянином якоїсь держави.

4. Робота з підручником.

— Прочитайте текст на с. 9 (до завдання в парах). На дошці (слайді) написано види спільнот. Про які з них ідеться в тексті? Що об'єднує в цих спільнотах людей?

Наприклад, сім'я об'єднує найрідніших людей, які живуть разом, ведуть спільне господарство, турбуються одне про одного.

5. Робота в парах (з метою з'ясування залежності людей у суспільстві).

— Обговоріть, результатами чийої праці ви користуєтесь щодня. Пофантазуйте, що станеться, якщо всі люди перестануть працювати.

6. Інформаційне повідомлення. (Узагальнити знання про залежність людей у суспільстві.)

— У суспільстві люди залежать одне від одного, допомагають одне одному, взаємодіють між собою. Все те, чим ви користуєтесь щоденно, створено працею різних людей. Одні побудували дім, у якому ви живете. Інші потурбувались, щоб у ньому були вода, газ, електрика. Над створенням підручників, за якими ви вчитеся, трудилися автори, художники, дизайнери і працівники друкарні. Усі ці люди є членами суспільства.

Кожна людина є частиною суспільства і має право не лише користуватися плодами праці інших людей, але й сама повинна трудитися на загальне благо.

7. Робота в групах. (З'ясувати, які корисні для суспільства справи можуть виконувати учні.)

а) Робота в зошиті (с. 5, завд. 3).

б) — Обговоріть, які корисні для суспільства справи вам під силу.

— Поясніть, у чому користь для суспільства, якщо ви будете...

- підтримувати чистоту й порядок у будинку, у своєму дворі, класі, школі, на вулицях міста чи села;
- бережливо ставитись до спільної власності класу, школи, будинку, міста чи села;
- берегти і примножувати природні багатства рідного краю.

Фізкультхвилинка.

8. Перегляд фрагментів мультфільму за казкою Р. Кіплінга «Мауглі» і робота в зошиті (с. 5, завд. 2).

9. Робота в парах (с. 10 підручника).

— Обговоріть, чи можна дитину, яка виросла серед звірів, вважати людиною — повноцінним членом суспільства.

10. Інформаційне повідомлення. (Розширити й узагальнити знання про умови, за яких можна стати справжньою людиною.)

— Відомі випадки, коли у ранньому віці діти потрапляли до лісу і тривалий час виховувалися тваринами (вовками чи мавпами). Коли їх знаходили, вони поводитись, як дикі звірі: пересувались рачки, не могли прямо ходити, їли й пили, як тварини, не розуміли людської мови, не вміли розмовляти й мислити, працювати, як люди.

Висновок. Стати справжньою людиною, поводитись, як людина, новонароджена дитина може тільки живучи і виховуючись серед інших людей. Тільки

в суспільстві вона може навчитись мислити і розмовляти, працювати й творити, співчувати, спілкуватись і взаємодіяти з іншими людьми.

VI. Підсумок уроку

1. Продовжити речення.

«На уроці я дізнався/дізналася...»; «Особливість людини в навколишньому світі у тому, що...»; «Суспільство — це...»; «Щоб стати справжньою людиною, маленька дитина повинна...»; «Прикладом залежності людини від інших членів суспільства є...»; «Я буду робити такі корисні справи для суспільства...»; «На уроці мені сподобалось...».

2. Прощання.

— Скажіть разом: «Ми — молодці!». Привітайте одне одного оплесками.

VII. Домашнє завдання.

Опрацювання статті на с. 9–11. Підготувати розповідь «Яку користь я можу принести суспільству».